

Микола Джеря

Автор:

Іван Нечуй-Левицький

Микола Джеря

Іван Нечуй-Левицький

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ #1

«Микола Джеря» Івана Нечуя-Левицького – соціально-побутова повість, у якій автор порушує болючу тему кріпацтва***. Микола виявив непокору панам, через що змушений був покинути рідні краї і родину і скитатися усе життя. Твір є одним з найвідоміших зразків великої прози Нечуя-Левицького, серед яких також «Кайдашева сім'я», «Хмари» та ін.

Іван Нечуй-Левицький

МИКОЛА ДЖЕРЯ

Присвячується М. В. Лисенкові

I

Широкою долиною між двома рядками розложистих гір тихо тече по Васильківщині невеличка річка Раствавиця. Серед долин зеленіють розкішні густі та високі верби, там ніби потонуло в вербах село Вербівка. Між вербами дуже

виразно й ясно блищить проти сонця біла церква з трьома банями, а коло неї невеличка дзвіниця неначе заплуталась в зеленому гіллі старих груш. Подекуди з-поміж верб та садків виринають білі хати та чорніють покрівлі високих клунь.

По обидва береги Раставиці через усю Вербівку стеляться сукупні городи та левади, не одгороджені тинами. Один город одділяється од другого тільки рядком верб або межами. Понад самим берегом в'ється в траві стежка через усе село. Підеш тією стежкою, глянеш кругом себе, і скрізь бачиш зелене-зелене море верб, садків, конопель, соняшників, кукурудзи та густої осоки.

От стеляться розложисті, як скатерть, зелені левади. Густа, як руно, трава й дрібненька, тонісінька осока доходить до самої води. Подекуди по жовто-зеленій скатерті розкидані темно-зелені кущі верболозу, то кругленькі, наче м'ячики, то гостроверхі, неначе топольки. Між м'якими зеленими, ніби оксамитовими, берегами в'ється гадюкою Раставиця, неначе передражнює здорові річки, як часом маленькі діти передражнюють старших. А там далі вона повилась між високими вербами та лозами, що обступили її стіною з обох боків. От верби одступились од берега і розсипались купами на зеленій траві. Скрізь по обидва боки Раставиці на покаті стеляться чудові городи, жовтіють тисячі соняшників, що ніби поспинались та заглядають поверх бадилля кукурудзи на річку; там далі набігли над річку високі коноплі і залили берег своїм гострим важким духом. В одному місці розрослись чималі вишники, а далі од берега, коло самих хат, ростуть дикі груші та яблуні, розкидавши своє широке гілля понад соняшниками; а ондечки серед одного города вгніздилась прездорова, стара, широка та гілляста дика груша, розклала своє гілля трохи не при землі на буряки та картоплю. Соняшники заплутались своїми жовтими головами в гіллі.

Серед села Раставиця входить в широкий ставок. Кругом ставка знов осокори та верби: то стоять рівною стіною, то збились ніби в прездоровий круглий стовп, то пішли берегом, наче вирізаною зверху в зубчики оборкою. На ставу ніби плаває маленький острівець з високими старими тополями та осокорами. На греблі знов у два рядки видивляються в воді дуже старі, товсті, дуплині верби, вкриваючи гіллям здоровий панський питель. Нижче од ставка Раставиця знов повилася між зеленими левадами та вербами, а далі сховалась в дубовий ліс та й утекла в Рось.

Усі вулиці в Вербівці ніби зумисне обсажені високими вербами: то поросли вербові кілки тинів. Усе село наче в розкішних алеях. Як залле Вербівку літне палке сонце, як засипле її зверху золотом та сріблом сонячне марево, то вся

кучерява долина здається залитою буйними зеленими морськими хвилями, що десь набігли з моря, й залили, й затопили долину, й скам'яніли, піднявшись високо вгору. Дивишся й не надивишся, дишеш й не надишешся тим чистим гарячим та пахучим повітрям.

В кінці села, коло самої Раставиці, стояла хата старого Петра Джері. Невеличка хата насилу світилась білими стінами через густий рядок верб. Коло хати ріс невеликий старий садочок. Вербовий частокіл до самого берега прийнявся й пустив од себе широке гілля; вербові кілки, колись густо повтикані в землю, стали високими вербами. Навіть вербова кошара й вербовий хлів вже прийнялись на вогкій землі й були наготові розростись гілляками.

Була неділя. Сонце скотилось на захід. Починало вечорить. За Джериною хатою, під старою грушею, на зеленій траві спав молодий парубок, підклавши під голову білу свиту. Чорна смушева шапка скотилась з голови на траву. Парубок підклав одну руку під голову, а другу одкинув на траву. Чорне волосся на голові, чорні рівні брови дуже виразно блищали на білій свиті. Запалене лице було гарне, але дуже молоде. Червоний пояс обвивавсь, наче гадюка, кругом тонкого стану. То був Джерин син Микола. Гаряче сонце заглянуло під грушу, обсипало вогнем білу сорочку, чорняве лице. Микола почув, як сонце припекло в щоку, перекинувся на бік, лупнув очима і знов їх заплющив.

Чує він крізь легкий сон, що якась дівчина співає тонким голосом пісню. Та пісня здалась йому крізь сон якимсь дивом. Йому здалося, що він не спить і дивиться вгору на гілля. Зелений лист на груші став скляний. Він бачить через листя сине небо, бачить, як проміння сонця наскрізь пронизує кожний листок, як тихий вітер має листом. Лист черкається об лист і тихо дзвенить. Він чує, ніби той голос, та пісня ллється на його зверху, з того листя; йому здається, що співає кожний листок, вимовляє навіть слова, і ті слова, той голос тихесенько сипляться йому на лице, на руки й на груди, на саме серце. Він роздивляється на той дивний лист і примічає на самісінькому вершечку груші якусь дивну птицю з золотим та срібним пір'ям. Птиця розпустила широкі крила, розпустила розкішний, як у павича, хвіст та все співала, та все спускалась нижче по гіллі. З золотих крил посипались огняні іскри, впали на ярий кришталевий лист, і лист ще краще задзвенів і заспівав вкупі з птицею. Птиця спускалась усе нижче та нижче. Миколі заманулось її впіймать... Він простяг руки, а іскряна птиця знов пурхнула вгору на самий вершечок, тільки іскри посипались на траву, на його руки, на щоки і запекли.

Микола прокинувся – і все диво хто його зна де й ділось. Перед ним блищала зелена левада, мліла проти сонця чиста вода в Растваці, а по другий бік річки в березі стояла якась кругловида дівчина, брала воду й співала пісні.

Микола вгледів її тонкий стан, сорочку з товстого полотна, червоне намисто на шиї; вгледів її лице з чорними бровами. Дівчина витягла відро води коромислом, вхопила другим кінцем коромисла друге відро, жваво й проворно кинула коромисло на плече й пішла на згористий берег між рідкими вишнями.

Ще раз обернулась вона, зирнула на річку, на його, і він ще раз побачив її кругле лице, тонкий рівний ніс, чорні брови та чорні товсті дві коси на голові. Вона все співала та співала, доки не сховалась на леваді в вербах.

Микола пізнав дівчину й не впізнав: вона була не вербівська. Він глянув на той камінь, де вона стояла, і знов неначе побачив той гнучкий стан, те гарне, хоч і запалене на сонці, лице.

«Що це за дівчина? Де вона взялася в нашому селі?» – думав молодий Джеря, надіваючи шапку і перекидаючи свиту через плече. Він пішов до хати, а та пісня, а ті чорні брови не сходили в його з думки.

Молодий Джеря перейшов невеличкий садок і поза хатою повернув на двір. На призьбі сиділа його мати, Маруся Джериха, вже немолода молодиця, бліда, з темними очима, з сухорлявим лицем. На Джерисі була спідниця з темної пістрі та сорочка з товстого полотна; в неї голова була заверчена наміткою. Намітка світилась, і через неї було видно високий очіпок з червоними лапатими квітками на жовтогарячому полі. Жовті старі чоботи були почернені по самі кісточки і тільки халяви ще жовтіли. Чорні брови здалеки дуже виразно чорніли під білим пружком намітки. Поруч з Джерихою сиділи чотири молодиці, позав'язувані здоровими хустками на високих очіпках.

Старий Джеря в одній сорочці стояв коло воріт, спершись на тин, і розмовляв з якимсь чоловіком. Молодиці розмовляли та цокотіли, як птиці на дереві. Джериха розказувала десятий раз, як її син тієї неділі перший раз читав апостола в церкві, як розгортав книжку, і як вийшов серед церкви, і як став, і як переступав з однієї ноги на другу, як засоромився і почервонів. Вона, очевидячки, була така рада, що в неї невеличкі темні й ясні очі так і крутились на всі боки.

– Господи! скільки я переносила дякові курей, скільки однесла полотна, яець, грошей! А все-таки мій Микола вивчився читать, дякувати господові милосердному. Як заспіває мій Микола в церкві, то я й сама не своя. Б'ю поклони та молюся та хрещусь... А це недавно я вже казала своєму старому, чи не час би ожениць сина. Я вже старіюсь, час би взять собі невісточку в хату, та не знаю. до кого б оце старостів слати.

Молодиці перебрали язиком усіх дівчат на селі, пересудили й багатих, і бідних, та й спинились на одній; то була Варка, дочка одного вербівського багатиря, молода й моторна дівчина.

Джериха не вважала, що Варка була багатирка, а її син був убогий. Вона знала, що всі дівчата водили очима слідком за Миколою, а як він йшов вулицею, то вибігали дивитись на його, аж перелази тріщали.

Сонце било промінням з-за причілка. Половина двора була вкрита ясним червоним світлом, половина лежала в тіні. Микола вийшов з вишника і попрямував до хати.

– За вовка промовка, а вовк і в хату! – промовила мати, вгледівши сина. – А ми, сину, оце розмовляли за тебе, бодай не вадило, коли не чув.

– Про що ж ви розмовляли, мамо? – спитав син.

– А про те, що тебе час ожениць! – сказала мати. І молодиці знов почали вихвалювать Варку на всі боки.

– Хваліть, та глядіть, щоб часом не перехвалили на один бік, – промовив Микола й почув, що в його душі лунає пісня незнайомої дівчини, а перед очима мріє кругле молоде лице з чорними бровами.

В той час на вулиці між вербами затупотів кінь. З-за верби висунулась кінська голова, а за нею зачорніла висока шапка, зачервоніло повне лице з довгими чорними кудлатими вусами. Над ворітьми блиснули вирячкуваті неласкаві сірі очі. То був осавула. Він їздив по кутку й загадував на панщину.

– Завтра чоловіки з косами на лан косити овес, а молодиці з серпами панське жито жать! – закричав осавула над самою головою в Джері, не знявши шапки й не поздоровкавшись з людьми.

Кінь з осавулою посунувся далі проз ворота і сховався за вербами. Всі в дворі замовкли. Ніхто до осавули не привітався, не кивнув навіть головою. Микола тихо промовив:

– А бодай тобі заціпило! Кричить мов скажений, наче нам позакладало вуха!

Осаулин голос дав знать, що свято скінчилось. Молодиці встали з призьби, розпрощались і пішли з двору. Джериha встала й собі пішла в хату. Слідком за нею пішов і син.

Джериha скинула намітку й почала її згортувать, а згорнувши намітку, допомгла синові складать білу празникову свиту дрібними фалдами.

Світ вечірнього сонця заглянув в причілке вікно і позолотив білу скатерть на столі, білу стіну з понамальовуваними червоними та синіми квітками в зеленому листі. Ті здорові квітки були багато кращі од квіток, що малюють по стінах дівчата: їх малював Микола. Скраю на полиці, рядом з горшками, стояла дощечка з невеличким млиновим колесом та ступами. Микола зробив ту цяцьку кіскою. Робота була така гарна, така чиста, колесо було так штучно зроблене, наче його зробив справжній майстер. Рядом з колесом лежали на полиці Миколині книжки: граматка, часловець та товстий псалтир.

Микола вчився читати з великою охотою, прочитав од дошки до дошки весь часловець і псалтир; і не раз в неділю або в свято батько й мати загадували йому читати десятій раз той самий псалтир, самі сиділи мовчки, згорнувши руки, зітхали, ніби й справді розуміли. Вони тільки знали, що там написано все по-божому, а що й до чого написано, того й сам Микола не тямив.

Ховаючи в скриню празникову одєжу, мати знов почала мову про багатирку Варку.

– Пошлемо, сину, восени старостів до Варки. В її батька є воли й корови, а в Варки чорні брови. Чого ж тобі більше треба? Варка привезе до нас у хату не порожню скриню. Чи так, сину?

– Може, мамо, так, а може, й ні. Хто його зна, як воно буде.

– Чому ж ні? Чим же Варка тобі не до пари?

– Тим, мамо, що я її не хочу сватать.

– Та чому ж не хочеш? Вона ж, хвалить бога, дівка здорова, робоча: буде нам поміч давати.

– Одчепіться, мамо, з тією Варкою. Варка та й Варка, неначе більше дівчат нема на селі.

– Оце, який ти! Неначе мати тобі бажає лиха. Миколу взяла досада, що мати хвалить Варку, а не ту дівчину, що недавно брала воду в березі.

– А кого ж ти думаєш сватать? Може, яку убогу? Про мене, бери й убогу; але тим не здобриєш, бо й ми убогі.

Джериха сховала празникову одєжу в скриню. затопила в печі й заходилась варить вечерю. Микола зняв з полиці скрипку і почав натягати струни. Ще малим хлопцем він зробив маленьку скрипочку й сам вивчився грати козачка. Тепер він уже став музикою, купив собі недорого скрипку, підслухав усяких пісень у других музик і часто грав до танців дівчатам та хлопцям.

Микола направив струни, повів смичком – і жалібна пісня розляглася по хаті. Він почав веселого козачка, а сам смичок знов повернув на жалібну думу. Мати слухала, слухала та й сама зажурилась.

– Не грай, сину, такої жалібної! В мене аж сльози навертаються на очі, – сказала Джериха.

В хату ввійшов старий Джеря, високий, тонкий, з сивуватими довгими вусами, з нужденним блідим лицем та смутними очима. Тяжка праця дуже зарані зігнула його стан. Глибокі зморшки на щоках, на лобі, поморщена темна потилиця од гарячого сонця, грубі руки – все це ніби казало, що йому важко жилося на світі. На його пальцях, навіть на долонях, шкура так поморщилась та порепалась, ніби потріскалась на жару. На лівій руці всі пальці трусились безперестану навіть

тоді, як він спав. Скільки він вижав, перемолотив та перевіяв тими руками хліба на панщині за свій довгий вік!

Сонце тихо сідало за селом. Сім'я сіла вечеряти коло порога надворі. Батько й мати все говорили синові, що восени треба їм шукать невістки, що вони стали старі, а панщина важка, податі великі.

Після вечері Микола взяв свиту й ліг спати на току, на соломі, але його не брав сон. Він лежав лицем просто неба й дививсь на темне небо, засіяне зорями, ніби чорне поле пшеницею. Вечір був темний, теплий та тихий. Кругом стояли верби, груші та вишні, мов вироблені з каменя, а над вербами розстелялось глибоке темне небо. Густо-прегусто висипали зорі на небі. Микола не міг одірвать очей од неба, водив очима за зірками, придивлявся до густої Квочки, до Вожа, до Волосожара, і йому здавалось, що небо – то якась здорова дивна книга, а зірки – то якісь дивні слова, та тільки він не має хисту їх прочитать. Він вгледів дві зірки вкупі, і йому здалось, що одна зірка – то його доля, а друга зірка – то доля тієї дівчини, що перед вечором брала в березі воду.

За річкою заспівали на вулиці дівчата. Микола схопився, накинув свиту на один рукав, побіг до річки, перейшов через хисткий місток з двох обтесаних деревин, покладених на перехрестях з дрючків, з поренчатами по один бік, і пішов на вигін, де під вербами збиралася вулиця.

Дівчата й хлопці тільки що збирались, неначе птиці злітались. Микола вгледів під вербами ніби білі плями: то біліли на дівчатах сорочки. Він попрямував до дівчат. Незнайомі дівчини не було між ними. Він тільки почув, що дівчата реготались, пригадували якесь чудне дівчаче ймення і не пригадали.

На нашому кутку в Кавунів найнялася з присілка якась дівчина, та так чудно її звуть на ймення, що, їй богу, ніяк не второпаю! Пригадую, пригадую, та ніяк не пригадаю! – говорила одна дівчина до другої.

– Може, вийде на вулицю, то й сама пригадає, – обізвався один парубок.

Микола догадався, що мова мовилась, мабуть, про нову дівчину на селі, і почав ждять. Довго співали дівчата, довго гуляли хлопці, неважаючи на те, що другого дня треба було рано вставать, ще й на панщину йти, а дівчина з чудним йменням все не виходила. Дівчата зачіпали Миколу, жартуючи, а він усе стояв

похнюпившись. Вже й вулиця розлетілась, як і злетілась, а дівчина не виходила. Тихою ходою смутний Микола подибав додому; він вернувся на тік і заснув міцним, здоровим, молодим сном, забувши й дівчат, і всі зорі на небі.

Другого дня зійшло сонце, а Микола з батьком та матір'ю вже й пообідали. Батько з грабками пішов косить панський овес, а мати пішла на панський лан пшеницю жати. Микола, вкинувши в торбину шматок хліба на полудень, пішов на панський лан понад річкою. Поперед його йшла купа дівчат з серпами. Дівчата вгледіли на леваді кущ калини. На калині вже червоніли кетяги ягід. Дівчата кинулись до куща, одломали по маленькій гілці червоної калини з зеленим листям і позаквітчували собі голови. Вони страхались, щоб часом хто не вгледів, як вони ламали чужу калину. З-за верби вийшов Микола, і всі дівчата, наче сполохані птиці, знялися й побігли, аж калину погубили по траві.

Микола догнав дівчат на перелазі й зараз впізнав ту дівчину, що брала воду в березі: впізнав її гнучкий, тонкий стан, чорні брови, широкий лоб, кругле лице і дві товсті коси кругом голови, за котрими горіли на сонці червоні ягоди калини між зеленим листом.

Він тепер придививсь, що в неї були темні, як терен, очі і довгі-довгі чорні вії. Вона глянула на його й опустила вії на щоки; вії зачорніли на молодих щоках, як шовк. На дівчині була дуже бідна одежа: рукави на сорочці були ледве поцяцьковані полівкою та маленькими блідими зірочками.

Ту дівчину звали Нимидорою. Піп був сердитий на її неслухняного батька й надав його дітям таких іменнів, що всі люди на селі ніяк не могли убгати їх собі в голову, а баба-повитуха ніколи не могла донести в своїй голові того ймення додому і губила його на поповому порозі.

Тій дівчині піп дав імення Минодора, а люди на селі звали її Нимидорою.

Як тільки Микола пристав до дівчат, всі дівчата разом так і заспівали пісні, мов пташки весною. Разом з дівчатами заспівала й Нимидора. Микола впізнав її тонкий голос і чогось пригадав свій сон під грушею. На його серце полилася така радість, таке щастя, що він не бачив стежки під своїми ногами. Йому здалося, що разом з Нимидорою заспівала калина, заспівало сине небо.

Дівчата наздогнали ще одну юрбу женців, повернули з левади на шлях, зайняли постать на панському лану. Микола став жать на своїй постаті поруч з Нимидорою.

Сонце високо підбилось вгору; надворі стало душно. Микола з Нимидорою вривався в високе густе жито, як у ліс, і почав з нею розмовлять; він признавсь, що бачив її вчора ввечері в березі, і почав розпитувать, звідкіль вона прийшла в Вербівку і де вона стала в найми. Ласкавий голос молодого хлопця промовляв до неї, ніби голос рідної матері. Вона й сама незчулась, як одразу розказала йому про все своє життя.

– Я родом з присілка Скряпчинців, – промовила Нимидора. – Моя мати вмерла й покинула мене маленькою. Я й не пам'ятаю своєї матері: але як почну думати та нагадувать, то мені здається, що моя мати була висока та чорнява, гарна з лиця, краща од усіх молодиць, скільки я бачила їх на світі, в доброму намисті, в червоній з торочками хустці на голові та жовтих сап'янцях. І тепер, де вгляджу високу чорняву молодицю в червоній хустці та жовтих чоботях, то мені здається, ніби я побачила рідну матір. Як була я малою, то мені було не раз сниться, що моя мати чеше мені коси, влітає червоні кісники, вбирає мене в квітки та в стрічки, голубить та жалує мене. Мій батько жив недовго й покинув мене сиротою. Мене взяв до себе дядько.

Я жила в дядька, доки піросла. Дядина моя була для мене дуже люта. Вона своїх дітей жалувала, давала їм гостинці, а мене все обминала. Оце було її діти пустують, вона на їх сердиться, а на мені згонить злість. Вона мене й лаяла гірше, і била гірше, ніж своїх дітей. До своїх дітей було ледве доторкнеться долонею, а мене так лусне, що я не знала, де й дітись. Ніколи я не носила нової одежі, ніколи я не мала нових кісників, нової спідничини; латана сорочка все було світиться на моїх плечах. Я було дивлюсь, як дядина голубить своїх дітей, та все думаю про свою матір: якби була жива моя мати, вона б мене пожалувала й гостинця мені принесла б, і вишила б мені квітками сорочку, і накупила б мені стрічок та квіток. Було ляжу спати, плачу та думаю про свою матір, то мені й сниться моя мати такою, як я собі її пригадувала.

Піросла я; мене один чоловік найняв за няньку за три копи грошей та за сорочку на рік. Господи! як я помордувалась з його малими дітьми. Було хазяйка посадить мені на руки опецькувату дитину, а я ще й сама опецьок, сливинь дитина! Трохи не підвередилась тими дітьми. Хазяїни підуть на поле, а мене покинуть дома з дітьми. Дивлюся я, чужі діти бігають, гуляють в ціці-баби, в

хрещика, купаються, а мені не можна й одступать од дітей. Господи, як мені хотілось погуляти та побігати! Якби була жива моя мати, і я гуляла б з дітьми. «Ой мамо моя, доле моя! Нащо ж ти мене такою малою покинула?» – було, думаю я. Я ввесь свій дитячий і дівчачий вік поневірялась в чужій хаті, у чужих людей і не зазнала ласкавого слова.

Стала я дівкою й найнялася за наймичку в одного багатого чоловіка. Хазяїни були люди добрі, та не було мені вільного часу ні поспівать, ні потанцювати, ні сорочок хмелем повишивать. Од ранку до вечора робота та робота, а прийде ніч, упадеш на голу лаву та й заснеш як мертва. Тільки почне на світ благословиться, хазяйка сама лежить, а мене будить корову доіти та до череди гнать. Було вийду на подвір'я з дійницею – соловейки щебечуть, аж садки розлягаються, небо ледве починає червоніть. Я сяду доіти корову, а мені здається, що я стою коло припічка; в печі палає полум'я, а я висовую горщик з печі. Дою корову й сплю. Якби була жива моя ненька, вона б не будила мене вдосвіта з теплої постелі.

Нимидора замовкла й схаменулась, їй стало чудно, що вона розкажує за себе хлопцеві, котрого побачила вперше; але як глянула вона на його чорні очі, то їй знов схотілось говорити про свою лиху долю.

– Яка ти, дівчино, безталанна! – тихо промовив Микола. – Чи довго ж ти служила в того чоловіка?

Ласкавий голос зачепив Нимидору за саму душу. «Ой, гарні ж, козаче, і твої карі очі, гарні й твої чорні брови! Вони випитають в мене всю щирю правду!» – подумала Нимидора та й знов почала розказувать.

– Три роки поспіль служила я в того багатого чоловіка, ще й на весіллі в його старшої дочки за дружку була.

– От, мабуть, надавали всякого добра дочці? – промовив Микола.

– Що надавали, то надавали! Батько поїхав на ярмарок і купив скриню на коліщатах, здорову, гарну, зелену, з великими червоними квітками. «Господи! – подумала я. – Ото якби мені така скриня!» Мати справила дочці червоні чоботи, купила шість разків доброго різаного намиста з срібним дукачем. Цілу пилипівку ми прями на скатерті та на рушники. Настала весна. Ми пішли на леваду білить скатерті та рушники. Вмочаю я рушники, розстелюю на зеленій траві, а в мене з

очей капають сльози. «Коли ж я собі, – думаю, – наряду на рушники, та ще й квітками повишиваю». Чужа мати, чуже щастя тільки жалю мені завдавало.

Нимидора заговорила про рушники, про весілля, схаменулась і почервоніла, як польова маківка. «Ой господи! Що це я верзу парубкові про своє весілля!» – подумала вона; але глянула вона на Миколу, і його чорні брови знов виманили у неї усю щиру правду.

– Сиджу я під вербою, стережу рушники та крадькома од хазяйки вишиваю хмелем собі сорочку; а на вербі сіла зозуля й почала кувать. «Не куй, сива зозуле, не кажи мені багато літ жити! – промовила я. – Нащо мені молоді літа та вік довгий, коли я проживу його в наймах». Зозуля пурхнула з верби, а з-за верби гукнула хазяйка й почала мене лаять, що я не гляджу хазяйського діла, а роблю свою роботу.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://telnovel.me/nechuy-levic-kiy_-van/mikola-dzherya

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)